

Nr 239.

Av herr **Velander m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök för budgetåret 1949/50 m. m.

Kungl. Maj:t har i proposition nr 41 till årets riksdag förklarat sig icke kunna förorda den anslagsökning till försöksverksamheten vid statens jordbruksförsök, som styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök på grundval av 1945 års jordbruksförsöksutredning förordar. Skälet härför anges av föredragande departementschefen vara en önskan att »avvakta erfarenheter av den nya försöksorganisationens verksamhet, innan nästa etapp i utbyggandet av dess upprustning inledes».

Av detta departementschefens yttrande kan man lätt få den uppfattningen, att en dylik upprustning redan vore inledd. Så är dock ej fallet. Tvärtom ha efter år 1939 — på grund av den fortlöpande inflationen — de för denna försöksverksamhet i stort sett oförändrade anslagen inneburit en ständigt fortgående försämring av verksamhetens ekonomiska resurser. Upprepade framställningar om förstärkningar av anslagen har riksdagen, på förslag av Kungl. Maj:t, avvisat med hänvisning först till behovet av en allmän utredning av frågorna rörande det lämpligaste sättet för försöksverksamhetens utbyggande och sedan — då en dylik, 1945 års försöksutredning, tillsatts — till önskvärdheten av att avvakta denna utrednings resultat.

1945 års jordbruksförsöksutredning, i vilken, förutom fackmän inom försöksverksamheten, även ingingo sakkunniga representanter för samtliga politiska partier, avlämnade sitt betydelsefulla betänkande den 5 juni 1947.

I proposition nr 161 till 1948 års riksdag, som godkändes av riksdagen, förklarade föredragande departementschefen sig vara medveten om att »vägande skäl» kunna åberopas för försöksutredningens förslag men fann det icke möjligt att i dåvarande läge upptaga dessa förslag i annan mån än i fråga om sammanslagning av jordbruksförsöksanstalten och Svenska vall- och mosskulturföreningen.

Försämringen av försöksverksamhetens resurser har alltså även under år 1948 fortsatt, och de förslag, som nu framläggas i Kungl. Maj:ts proposition nr 41 till 1949 års riksdag, innebära tyvärr i flera avseenden ytterligare försämring.

Enligt 1945 års jordbruksförsöksutrednings förslag skulle det vid f. d. Svenska vall- och mosskulturföreningen befintliga kemiska laboratoriet

överförs till statens jordbruksförsök och upprustas med avseende på personal och utrustning. 1948 års riksdag beslöt också i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 161, att överföringen skulle ske och att medel skulle ställas till förfogande för upprustning av laboratoriet. Befattningen som 1:ste kemist skulle däremot bibehållas som arvodestjänst i avvaktan på närmare överväganden i frågan om ifrågavarande laboratoriums ställning till lantbrukshögskolans analyslaboratorium. I föreliggande proposition (nr 41) föreslås nu, att befattningen som 1:ste kemist indrages och befintlig personal överföres till lantbrukshögskolans kemiska analyslaboratorium. Genomförandet av detta förslag innebär starkt försämrade arbetsmöjligheter för statens jordbruksförsöks praktiskt inriktade försöksverksamhet.

1945 års jordbruksförsöksutredning har vidare framlagt förslag om de enligt utredningens mening absolut nödvändiga förstärkningar, som måste göras inom statens jordbruksförsöks personal, och styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök har i sitt budgetförslag framhävt nödvändigheten av att vissa av de av utredningen förordade förstärkningarna omedelbart genomföras. — I den nu framlagda propositionen har ingen av de sålunda föreslagna personalförstärkningarna vidtagits, utan i stället ha, som tidigare påpekats, — förutom 1:ste kemisten — två tjänster indragits, varigenom den försöksverksamhet, som tidigare utövats av mossavdelningen vid svenska vall- och mosskulturföreningen, kommer att bli omöjlig att upprätthålla. Departementschefen synes helt ha förbisett, att innehavaren av dessa tjänster vid sidan av sin konsulterande verksamhet även handhaft den direkta försöksverksamheten på mosskulturområdet. Även om den konsulterande verksamheten avskiljes från statens jordbruksförsöks verksamhet, äro emellertid de två tjänsterna nödvändiga för försöksverksamhetens fullföljande vid avdelningen för organogena jordar inom statens jordbruksförsök.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök har i det budgetförslag, som i korthet refereras på s. 16 i Kungl. Maj:ts proposition nr 41, upptagit ett antal enligt styrelsens mening absolut nödvändiga personalförstärkningar vid statens jordbruksförsök. Intet av dessa förslag har upptagits av departementschefen. Vi vilja ej nu taga ställning till dessa personalförstärkningar, men vi finna det absolut nödvändigt, att statens jordbruksförsöks *anslag för tillfällig arbetskraft* uppräknas till lägst 30 000 kronor, så att de mest akuta bristerna avhjälpas.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök har i anslutning till 1945 års försöksutrednings betänkande föreslagit en uppräknings av anslagen för *de lokala och fasta försöken*, så att de ersättningar, som utbetalas för dem, skulle täcka kostnaderna för försökens utförande. — För *de lokala försöken* beräknas detta medföra en ökning av anslagen gentemot föregående år på 394 800 kronor. Departementschefen säger sig

icke vara beredd att för kommande budgetår föreslå någon utvidgning av försöksverksamheten utan anser, att anslagen böra begränsas till vad som är erforderligt för att hålla den vid nuvarande nivå, och föreslår därför som kompensation för stegring i priser och arbetslöner en uppräknig av anslaget med endast 39 800 kronor. — Det synes av detta departementschefens yttrande framgå, att han här underskattat den lokala försöksverksamhetens svåra ekonomiska läge. Under år 1948 utfördes inom landet sammanlagt ca 4 200 försök under denna rubrik. Som framhålles av styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök uppgå de direkta kostnaderna för försökens utläggning, skötsel och skörd i genomsnitt till minst 100 kronor per försök eller för 4 200 försök 420 000 kronor. Härtill komma kostnaderna för inköp av handelsgödsel, som år 1948 uppgingo till ca 20 000 kronor, samt diverse analyskostnader m. m. vid statens jordbruksförsök, vilka kostnader för 1948 belöpte sig till ca 10 000 kronor. Den sammanlagda kostnaden för en lokal försöksverksamhet av oförändrad omfattning uppgår sålunda till 450 000 kronor. För att bibehålla en försöksverksamhet av oförändrad omfattning erfordras sålunda en höjning av nu utgående anslag med 264 800 kronor i stället för den av departementschefen föreslagna ökningen med 39 800 kronor. Ett bifall till departementschefens förslag skulle i realiteten innebära att flertalet hushållningssällskap skulle tvingas nedlägga denna verksamhet, som framför någon annan bidragit till en verklig ekonomisk driftsrationalisering av svenskt jordbruk. Landet har i nuvarande försörjningsläge ej råd till sådan sparsamhet.

Även för *de fasta försöken* har styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök i anslutning till 1945 års jordbruksförsöksutredning föreslagit en utbyggnad av verksamheten samt en uppräknig av ersättningsbeloppen, så att de motsvara de verkliga kostnaderna för försöken. Departementschefen framhåller, att han icke kan föreslå någon utvidgning av den fasta försöksverksamheten, utan föreslår endast en uppräknig av anslaget med 13 000 kronor för att bidragen bättre skola kunna motsvara kostnaderna för verksamheten i dess nuvarande omfattning. För närvarande bedrivs fast försöksverksamhet vid 29 försöksplatser, och de verkliga kostnaderna för försöken vid dessa ha av styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök beräknats till i genomsnitt 2 500 kronor per försöksplats eller för 29 försöksplatser till ca 72 000 kronor. Det bör vidare framhållas, att genom att de av Svenska vall- och mosskulturföreningen disponerade demonstrationsfälten överförts till hushållningssällskapen avdelningarna för organogena jordar och för betesvallar vid statens jordbruksförsök icke kunna bedriva sin verksamhet på ett rationellt sätt utan att en viss ny fast försöksverksamhet upporganiseras. Vi anse därför, att verksamheten åtminstone vid halva det antal fält, som föreslagits av styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök,

redan nu bör igångsättas. Kostnaden för dessa fält beräknas till $10\ 000 + 10\ 000 = 20\ 000$ kronor.

Den sammanlagda kostnaden för fast försöksverksamhet vid de redan verksamma fasta försöksplatserna samt för en påbörjad uppbyggnad av verksamheten beträffande organogena jordar och bete uppgår sålunda till $72\ 000 + 20\ 000 = 92\ 000$ kronor, vilket innebär en höjning av nu utgående anslag med 62 000 kronor i stället för den av departementschefen föreslagna höjningen med 13 000 kronor.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 31 till riksdagen innevarande år angående inrättande av en försöksgård i Sunne socken, Värmlands län, säger departementschefen beträffande försöksgårdarna följande: »För att den vetenskapliga forskningen och försöksverksamheten på jordbrukets område skall kunna fältmässigt fullfölja sina undersökningar och rön är det önskvärt att statliga försöksgårdar inrättas. — Dylika gårdar kunna vidare vara av stort värde för jordbruksnäringens utveckling därigenom att de kunna tjänstgöra som demonstrationsobjekt och som förmedlare, när det gäller att föra ut vunna forsknings- och försöksresultat i praktisk användning.» Detta uttalande stryker utan tvivel starkt under försöksgårdarnas stora betydelse för jordbruksproduktionens utveckling, och det visar även vilken nyckelposition dessa gårdar intaga, då det gäller att nyttiggöra de betydande statsanslag, som nu beviljas jordbruksforskningen vid lantbrukshögskolan. — *De statliga försöksgårdar*, som nu redan finnas — 8 till antalet — ha emellertid sedan flera år tillbaka brottats med stora ekonomiska svårigheter, då det gällt att fullfölja de uppgjorda arbetsprogrammen, och i de fall försöksgårdarna tid efter annan varit föremål för statliga utredningar har alltid det berättigade i gårdarnas krav på större anslag framhållits av utredningsmännen. Senast 1945 års försöksutredning strök särskilt under det angelägna i att anslagen höjdes, så att de garanterade försöksprogrammets planenliga fullföljande. För att nå detta mål fordras icke endast visst anslag till försöksverksamheten utan även i många fall särskilda investeringar i försöksgårdarna. Det kan här framhållas, att otillräckliga driftsanslag till försöksgårdarna redan lett till att denna viktiga detalj i vår statliga försöksorganisation ej står i nivå med internationell standard. Blott en jämförelse med våra grannländer, Danmark, Norge och Finland, visar hur avsevärt bättre resurser och arbetsmöjligheter dessa länder lämna till sina försöksgårdar.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök har i sitt budgetförslag till 1949/50 års verksamhet vid dessa gårdar begärt en total nettoutgiftssumma å 180 700 kronor (fördelade på resp. gårdar med Lanna 11 300, Offer 38 700, Flahult 24 000, Gisselås 39 900, Brännberg och Sunderbyn 22 300, Öjebyn 23 500 och Ugerup 21 000 kronor). — I denna anslagsfråga yttrar departementschefen i propositionen följande: »Vidare finner jag i konsekvens med mitt tidigare ställningstagande till försöksverksam-

hetens omfattning i nuvarande läge icke kunna tillstyrka någon anslagshöjning för ifrågavarande ändamål. Däremot torde medel beräknas till vissa nödvändiga investeringar, varjämte kostnaderna för jordbruksdriften med hänsyn till de stegrade arbetskostnaderna böra uppräknas i en del fall.» — En uttolkning av propositionens siffror ger vid handen, att departementschefen till försöksgårdarna tillstyrkt en total nettoutgiftssumma å 89 100 kronor (Lanna 1 600, Offer 20 400, Flahult 8 800, Gisselås 22 400, Brännberg och Sunderbyn 21 300, Öjebyn 6 500 och Ugerup 8 100 kronor). Departementschefen har alltså tillstyrkt ett anslag som är mindre än hälften av vad styrelsen begärt. — Det synes oss anmärkningsvärt att en så betydelsefull verksamhet som försöksgårdarna utsättes för en så pass kraftig anslagsnedprutning samtidigt som välmotiverade förslag framläggas om nya försöksgårdars inrättande.

I fråga om *byggnadsarbeten* i samband med f. d. jordbruksförsöksanstaltens förflyttning till Ultuna har styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök föreslagit, att det av 1945 års jordbruksförsöksutredning förordade byggnadsprogrammet för statens jordbruksförsök snarast igångsattes. Departementschefen har icke ansett sig kunna förorda någon som helst byggnadsverksamhet för statens jordbruksförsöks räkning under budgetåret 1949/50. Det synes oss som om departementschefen förbiset konsekvenserna av den beslutade förflyttningen av f. d. jordbruksförsöksanstalten till Ultuna i vad det gäller ersättning för utrymmen, som jordbruksförsöksanstalten för närvarande disponerar vid Experimentalfältet. Det synes oss sålunda uppenbart, att försöksladan (kostnadsberäknad till 60 000 kronor) samt kärlförsöksgården (kostnadsberäknad till 65 000 kronor) måste uppföras, så att de kunna tagas i bruk under vegetationsåret 1950. Sker icke detta, kan statens jordbruksförsök icke bedriva någon egentlig försöksverksamhet vid förlägningsplatsen, och försöksserierna komma att avbrytas till svår skada för lösandet av de försöksproblem, som statens jordbruksförsök har sig förelagda. Det är vidare absolut nödvändigt att fältassistenten vid statens jordbruksförsök erhåller bostad vid Ultuna, eftersom han endast då på ett effektivt sätt kan övervaka den försöksverksamhet, som han skall bära ansvaret för. Eftersom inga bostadsutrymmen stå till förfogande vid Ultuna, måste den av styrelsen föreslagna bostaden för fältassistenten stå färdig för inflyttning våren 1950. Denna bostad är kostnadsberäknad till 55 000 kronor. Sammanlagt måste alltså enligt vår mening $60\,000 + 65\,000 + 55\,000 = 180\,000$ kronor anvisas för byggnadsarbeten för budgetåret 1949/50.

Under åberopande av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 41 måtte besluta,

dels att anslaget till tillfällig arbetskraft uppräknas till 30 000 kronor,

dels att under rubriken »inredning och utrustning» upptages ett anslag på 20 000 kronor för den fortsatta upprustningen av statens jordbruksförsöks kemiska speciallaboratorium,

dels att under rubriken »Bidrag till lokal försöksverksamhet» uppföres ett med 225 000 kronor till 450 000 kronor utökat belopp,

dels att under rubriken »Bidrag till fast försöksverksamhet» uppföres ett med 49 000 till 92 000 kronor utökat belopp,

dels att under rubriken »Omkostnader för försöksgårdarna» uppföres ett belopp på 180 700 kronor (Viad ej inberäknad),

dels ock att under rubriken »Byggnadsarbeten vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök» upptages ett anslag för statens jordbruksförsök till försökslada 60 000 kronor, kärlförsöksgård 65 000 kronor samt bostad för fältassistent 55 000 kronor eller tillhopa 180 000 kronor.

Stockholm den 4 mars 1949.

Gustaf Velander.

Axel Mannerskantz.

Carl Eskilsson.

Torsten Isaksson.

Ivar Persson.

Hugo Osvald.